

İpek Yolu

Peter Frankopan, Çev. Mengü Ülmen

İstanbul, Pegasus Yayınları, 2018, 799 Sayfa, ISBN:978-605-299-317-0

Gülseri OKUDAN¹

Ortaçağ, Akdeniz ve Rus tarihi üzerine çalışmaları ve yayınları olan Peter Frankopan, Antik Pers, Asya tarihi, İslam ve Hıristiyanlık konuları üzerine yoğunlaşmış bir araştırmacıdır. Farklı enstitülerde ve farklı ülkelerde görev alan araştırmacı, dünyanın farklı üniversitelerinde dersler vermektedir. Eseri İpek Yolu'nda da geniş bir perspektiften İpek yoluna bakmıştır.

Resim Listesi, Harf çevirisi hakkında notla ve Önsöz ile esere başlamaktadır. İpek Yolunun İ.Ö altıncı yüzyılda hızla yayılan Perslerle gelişmeye başlaması ve antik kaynaklarda İpek yolunun bahsedilmesi hakkında bilgiler verilmiştir. Antik Yunan ve Roma ile diğer devletler dönemindeki İpek yolu üzerinde durulmuştur. İpek yolunun İslam ve Hıristiyanlığın yayılmasında etkisi ile farklı dillerin etkileşimindeki önemi üzerinde durulmuştur. M.Ö V. Yüzyılda barbarların istilaları Romanın istilalar karşısındaki tutumlarına da burada değinilmiştir. Roma'da Hıristiyanlığın yayılması, kilisenin

---

¹ Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Y. Lisans Öğrencisi

ticaretteki etkisi hakkında bilgiler verilmiştir. İslam dininin yükselişiyle Roma'da, Asya'da ve İran'da yaşanan gelişmeler üzerinde duran yazar, İslamiyet ile Hıristiyanlığın çatışması üzerinde de durmuştur. İpek yolu boyunca farklı dinlerin ve kültürlerin etkileşmesi bu etkileşimin toplumlar üzerindeki etkileri de eserde değerlendirilen önemli gelişmeler arsındadır.

Kürk yolunun Türkler, İran, Araplar ve Slavlar için önemine, bu yolun ekonomik değeri ile toplumların ticareti hakkında bilgiler verilmiştir. Hazarların Araplar ve Doğu Roma ile olan ilişkilerine de değinen yazar, İskandinavya ve Hazar Denizi arasındaki ticari hayat hakkında bilgiler vermiştir. Rusların mahkûmlarına karşı tavırları ve kölelik anlayışları hakkında bilgiler veren yazar Köle Yolu olarak adlandırılan ticaret yolu hakkında da bilgiler vermiştir. Köle yolundan Abbasi, Samani, Gazneli, Selçuklu gibi pek çok devletinde köle aldığı ve bu yolun dönemin köle ticaret yolu olması nedeniyle ortaçağdaki önemine değinmiştir. Cennet yolu olarak anılan İpek yolunun Hıristiyan Haçlı orduları için önemi ticari hayattan getirisi kadar, dini olarak da çok kıymetli olması hasebiyle yapılan seferlerden, bu seferler ile farklı toplumların etkileşimlerinden Venedik ve Cenevizlerin İpek yoluna yönelmeleri üzerinde durmuştur.

Yazar, İpek yolunu cennet yolu olduğu kadar cehennem yolu olarak da nitelendirmiştir. Cengiz Han'ın seferleri ve Moğolların uyandırdığı korkudan söz ederken Moğolların uyandırdıkları etki ile antik Yunan'daki Tartarus ile Tatarları özdeşleştirmiştir. Asya'daki bu büyük hareketlilik üzerinde duran araştırmacı, Moğolların durdurulmasına kadar ki süreci anlatmıştır. Ceneviz ve Venediklilerin Akdeniz ticareti ve bu ticari hayatta yaşanan rekabetler ile ganimetler hakkında bilgiler verilmiştir. Hastalıklar ve tedavilere de değinilmiştir. Marco Polo'nun seyahatinden Sovyetlerin soğuk savaş dönemindeki politikalarına kadar geniş bir tarihi perspektiften İpek yolunu değerlendirmiştir. Altın, gümüş ve diğer değerli madenlerin taşındığı bu yoldaki ticari düzen ve İngilizlerin politikalarına da değinen yazar, İpek yolunu kültürel, dini, siyasi ve sosyal açıdan genel olarak değerlendirmesini yapmıştır.

Ekonominin en büyük yolu olan İpek yolunun imparatorluklar çağındaki emperyal ve sömürgeci devletlerin hâkimiyeti altına girişi ile İspanya, Portekiz ve Hollanda gibi emperyal devletlerin egemenliğine girişi üzerinde durulmuştur. Hindistan'a kadar yayılan bu sömürge ağının zamanla gelişmesi ve daha geniş alanlara yayılması hakkında önemli bilgiler verilmiştir. İpek Yolunun XVIII. Yüzyılda bir kriz yolu haline geldiğine değinen yazar, İpek yolunda XVIII. Yüzyılın getirdiği sanayileşmenin ve toprak genişletmenin farklı bir anlam kazanması üzerine İpek Yolu'nda yaşanan savaşlar ve sömürgeci devletlerin bölgedeki faaliyetleri üzerinde durulmuştur.

XIX. Yüzyıla gelindiğinde İpek Yolunun artık krizlerin savaşa dönüştüğü bir savaş yolu olduğunu anlatmakta olan yazar, Türkiye, Rusya, İngiltere ve diğer Avrupa devletleri açısından bir değerlendirmesini yapmıştır. Demiryolu hatlarının ekonomi üzerindeki etkisi hakkında da bilgiler veren yazar, Rusların İpek yolundaki hâkimiyeti farklı devletler üzerine olan baskıları ve Rus

birliğinin dağılması üzerine İngiltere'nin İpek yoluna girmesi ile daha sonrasında ise Almanların İpek yolundaki siyasetleri hakkında bilgiler vermiştir.

Madenlerin ve petrolün yatağı olan İpek yolu maden işletmecileri ve petrol tacirlerinin de bölgeye gelmesi ile büyük rezervlere sahip olan İpek yolu bu açıdan da pek çok devletin çatıştığı bir saha haline gelmiş bulunmasından söz edilmiştir. Eserde Osmanlı devletinin sınırları ile çevrili olan bu topraklara ulaşmanın yolunun Osmanlı devletinin içinden geçerek ulaşılacak bir saha da olması da büyük çatışmaların çıkmasına nedeni olarak gösterilmiştir. İpek Yolu bu açıdan önemli ticaret ve maden yataklarının yolu olarak da bilindiğine değinilmiştir.

nemli kaynakların olduğu coğrafyalarda İngiltere, Almanya, Yahudiler ve İranlıların verdikleri mücadeleler ve farklı devletlerin birbirleri ile kurdukları ittifaklar ve yaptıkları savaşlardan söz edilmiştir. Eserin bu kısmında Ortadoğu, Filistin, Orta Asya gibi önemli coğrafyalarda yaşanan mücadeleler hakkında bilgiler verilmiştir. Tarihi süreç içinde değerlendirilen olaylar ile petrol, kömür ve diğer önemli kaynakların coğrafyayı savaşların yaşandığı bölgeler olduğundan bahsetmiştir.

İkinci Dünya Savaşı esnasında Sovyetler, Almanya, İngiltere gibi ülkelerin liderlerinin siyasetleri, Hindistan ve Orta Asya'daki girişimleri, Ortadoğu ve civarında doğan yeni rejimler ve siyasi hareketlenmeler hakkında da bilgiler verilmiştir. Yaşanan gler ve toplumların bu glerden etkilenişleri hakkında da eserde bilgi bulmak mümkündür. Soykırım hareketlerinin yaşandığı Sovyet Rusya ve Nazi Almanya'sının faaliyetleri üzerinde durulmuştur. Eserin bu bölümünde Rus, Alman, İsrail, ABD ve İngiltere gibi devletlerin siyasetleri hakkında bilgiler verilmiştir. Petrol ve maden rezervlerinin merkezi olan bölgelerde batılı devletlerin siyasi ve askeri üstünlük mücadeleleri hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci Dünya Savaşının sonuçlanmasından sonra tüm dünyada yaşanan sknet ve diplomasi süreci hakkında bilgiler veren yazar, soğuk savaş yıllarında ABD ve Sovyet Rusya kadar diğer Ortadoğu devletlerinin de bu siyasi çalkantı içindeki durumlarını anlatmıştır. ABD'nin diplomatik faaliyetleri ve CIA' in askeri destekli yaptığı darbelere de yer vermiştir.

Ortadoğu'da ABD'nin liderliği ele geçirmesi ile İngiliz ve İnan petrol şirketlerinin durumu, ABD'nin Asya'da hkim g olabilmek için Sovyet Rusya ile mücadelesi, soğuk savaş yıllarında yaşanan önemli olaylar, kurulan paktlar, Araplar, İnan, Afgan lkelerinde yaşanan sorunlar üzerinde durulmuştur. İsrail'in Filistin'i işgali ve XX. Yüzyılda ABD'nin Ortadoğu'daki girişimlerinden bahsedilmiştir. ABD ve Sovyet Rusya'nın Ortadoğu, Afganistan, İnan, Irak ve Akdeniz havzasında yaptıkları sıcak ve soğuk savaşlar ile İsrail'in kurulması öncesindeki savaşlar ve diplomatik krizler hakkında bilgiler verilmiştir. Dünyanın süper gleri olarak bilinen Sovyetler ve ABD'nin Ortadoğu siyaseti ve bu siyasetin doğurduğu sonuçlara değinen araştırmacı Sovyetlerin g kazanmaya başladığı İnan, Irak gibi ülkelerin genel durumları hakkında da bilgiler vermiştir. Eserde Yaşanan ekonomik krizler, İnan ve Irak'taki iktidar değişimlerinin ABD'ye etkileri, CIA'n Ortadoğu'daki faaliyetleri hakkında da bilgiler verilmiştir. Saddam Hüseyin'in Kuveyt'i işgali ile başlayan ve ABD'nin iki

tarafli tutumu ile yasanan Taliban olaylari, Usame bin Ladin'in 11 Eylul saldirisi ile yasanan askeri, siyasi ve diplomatik krizler uzerinde durulmustur.

Sonuc olarak, XX. yuzyil sonlari ve XXI. Yuzyilda dogu ve batı medeniyetlerini birlestigi bolgelerde yasanan siyasi, sosyal, idari ve askeri gelismelere yer veren eserde Ipek yolunun tarihi surec icinde toplumlar ve devletler nazarındaki onemi hakkında bilgilere ulasmak mumkundur. Ipek Yolu tarihi surecte farkli devletlerin ve askeri guclerin mucadele sahasi oldugu kadar kultur ve medeniyet hayatının da en buyuk yolu olarak karşımıza cikmaktadır. Arastirmaci eserinde Ipek Yolu'na tarihsel surec icinde farkli milletlilerin gozunden bakarak Ipek Yolunun onemine deginmistir. Eser genel tarih alanında onemli bir basvuru eseridir.